

Рекреаційна географія - галузь географічної науки, яка вивчає закономірності формування, функціонування і динаміки та розміщення територіальних рекреаційних систем (ТРС) усіх типів і рангу.

До основних понять рекреаційної географії відносять перш за все такі, як вільний час, відпочинок, рекреація і туризм. Вільний час - необхідна умова розвитку рекреаційного процесу. Вільний час - динамічна категорія, яка носить ознаки окремої епохи, класу і соціальної групи, але змінюється за об'ємом і змістом.

Відпочинок - це людська діяльність, яка не направлена на задоволення щоденних потреб. Діяльність людини під час відпочинку може бути класифікована наступним чином:

- діяльність, пов'язана з фізичним навантаженням (заняття спортом, прогулянки);
- інтелектуальна діяльність;
- подорожування заради задоволення.

Рекреація - це сукупність явищ і відносин, які виникають в процесі використання вільного часу для оздоровчої, пізнавальної, спортивної і культурно-розважальної діяльності людей на спеціалізованих територіях.

Рекреаційна територія - система взаємозв'язаних природних, природно-соціальних та соціальних компонентів, функціонування яких спрямоване на забезпечення рекреаційного попиту населення. За призначенням розрізняють дві групи рекреаційних територій: для короткочасної і тривалої рекреації.

Рекреаційне навантаження - показник, що характеризується чисельністю рекреантів на одиницю площі за певний період. Визначають облік часу перебування рекреантів на пробних площах або в лісовому масиві (лісопарку, парку, зоні відпочинку), а також розраховують для всієї території лісів рекреаційних, виходячи з чисельності міського та сільського населення, рекреантів, які перебувають на даній ділянці.

Рекреаційне районування - поділ території на певні таксономічні одиниці, які відрізняються спеціалізацією рекреаційного обслуговування, структурою рекреаційних ресурсів і напрямками їх освоєння та охорони.

Туризм - подорожі у вільний час, що поєднують функції пізнання й оздоровлення: один з видів активного відпочинку.

Отже, перспективний розвиток мережі природного – заповідного фонду має бути узгоджений з розвитком курортно – рекреаційного господарства та орієнтований на збереження і функціонування дефіцитних для регіону і необхідних для рекреації природних національних та регіональних ландшафтних парків, перспективна мережа, яких обґрунтована в тексті цієї роботи і орієнтована на формування ціннісного збалансованого екологічного каркасу території області. Умовою стійкого розвитку територій (рекреаційних територій особливо) є поєднання захисту оточуючого середовища, його екологічної безпеки та успішної підприємницької діяльності. Якщо детально проаналізувати і оцінити економічну ефективність від сільськогосподарського і промислового виробництва та рекреаційно-оздоровчої галузі (потенційно), то перевага без сумніву буде на боці останньої. Проблема в тому, що до цього часу сфері рекреації і оздоровлення не приділялося (надавалось) відповідної ваги, а тому відсутні дані, аналізи і оцінка потенціальної можливості природних комплексів. Також було розкрито поняття екологічний туризм, основні особливості його розвитку на рекреаційних територіях природно – заповідного фонду України. Основні напрямки екотуристської діяльності на цих територіях, який сучасний стан, і які чинники стримують таку діяльність, умови та можливості розвитку екотуризму на території природних національних та регіональних ландшафтних парків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адаменко О.М., Приходьмо М.М. Регіональна екологія і природні ресурси – Івано – Франківськ, в-во „Толя” 2000, - 278с.
2. Барановський В.А. Територіальні умови переходу України на модель екологічного сталого розвитку. – К., 1998. – 72с.
3. Генсірук С.А. Регіональне природокористування. – Львів: Світ, 1992. – 335с.
4. Географічна енциклопедія України: в 3-х томах. – К.: Українська Радянська Енциклопедія ім. М.П. Бажана, 1989, 1990, 1993. – 420с.
5. Чайковський М.П. Дністровський каньйон. – Л.:Каменяр, 1981
6. <http://www.enkhaluk.ru/rest actphp>.

Калинюк В.

Науковий керівник – доц. Мариняк Я. О.

РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Мета дослідження - дослідження туристичних регіонів і методичних підходів до формування та реалізації стратегії їх розвитку.

Відповідно до поставленої мети вирішуються наступні *завдання*:

- дати характеристику туристичному регіону як категорії економічної науки та об'єкта дослідження регіональної економіки;

- розкрити соціально-економічні, географічні та міжнародні аспекти і особливості регіонів;

- окреслити суть стратегії соціально-економічного розвитку туристичних регіонів.

Об'єктом дослідження є туристичні регіони України.

Предметом дослідження є засади і принципи формування стратегії розвитку туристичних регіонів.

Територіальні відмінності за поєднанням умов і факторів життєдіяльності населення позначаються на всіх процесах і явищах суспільного поділу праці і є об'єктивною основою виділення регіонів. Кожен із регіонів має свою структурно-функціональну специфіку і особливості спеціалізації його демілітованих ареалів. В основі макротуристичного районування має бути об'єктивна системність територіальної організації рекреаційно-туристичної діяльності, наявність раціонального і комплексного потенціалу та соціокультурних ресурсів кожного регіону країни.

Основні принципи, яких необхідно дотримуватися під час макроекономічного районування такі:

1. Принцип змістовності туристичного районування. Він означає, що туристичний регіон є не статистичною однорідною територією за якоюсь ознакою, а соціально-інфраструктурною єдністю, цілісністю оздоровлення і життєдіяльності населення.

2. Принципи соціально-економічної доцільності. Його сутність полягає в тому, що в основі макротуристичного районування лежить створення туристичного продукту відповідно з умовами і ресурсами даної території.

3. Принципи повноти використання рекреаційно—туристичного потенціалу. Макротуристичне районування має здійснюватися з урахуванням рекреаційно-туристичного потенціалу та попиту на певні послуги.

4. Принцип проблемності районування - націленість його на виділення рекреаційно-туристичних проблем у різних туристичних регіонах України.

5. Принцип диверсифікованого розвитку та комплексності. Туристичне районування має забезпечити умови для комплексної організації та диверсифікованого розвитку рекреаційно-туристичної діяльності в регіонах.

6. Принципи врахування міжрегіональних туристичних потоків та територіального поділу праці. Туристичне районування має супроводжуватися регулюванням міжрегіональних туристичних потоків за умови наявності організованого транспорту.

7. Принципи перспективності. Визначальним моментом при виділенні макротуристичних регіонів має служити програма розвитку туристичного регіону, складеної з урахуванням стратегічних цілей.

8. Принципи врахування єдності регіональних і національних інтересів.

9. Принципи єдності макротуристичного районування і адміністративно-територіального поділу має служити основою відповідної вимоги такого управління, яке забезпечувало б найбільш ефективно рекреаційно-туристичну діяльність та сприяло підвищенню рівня життя населення.

Макротуристичне районування необхідне для кращої просторової організації сфери туризму, здійснення політики її регіонального розвитку та удосконалення управління рекреаційно-туристичною діяльністю. Очевидно макротуристичних регіонів у нашій країні може бути 8: Донецький, Карпатський, Кримський, Подільський, Поліський, Придніпровський, Причорноморський, Слобожанський (табл. 1.)

Таблиця 1.

Макротуристичне районування України

Назва макротуристичного регіону	Центр макротуристичного регіону	Області, що входять до складу макротуристичного регіону
Донецький	Донецьк	Донецька, Луганська
Карпатський	Львів	Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Чернівецька
Кримський	Сімферополь	Автономна республіка Крим
Подільський	Хмельницький	Вінницька, Тернопільська, Хмельницька
Поліський	Київ	Волинська, Житомирська, Київська, Рівненська, Чернігівська
Придніпровський	Дніпропетровськ	Дніпропетровська, Запорізька, Кіровоградська, Черкаська
Причорноморський	Одеса	Миколаївська, Одеська, Херсонська
Слобожанський	Харків	Полтавська, Сумська, Харківська

Донецький регіон. Регіон недостатньо забезпечений рекреаційними ресурсами. Площа рекреаційних територій становить - 489,5 м² (у Донецькій - 94,5%, Луганській - 5,5%), або 3,7% від загальної рекреаційної площі країни.

В регіоні налічується понад 16 тисяч пам'яток історії і культури, в т.ч. у Донецькій області 9,5 тис. (7 тис. пам'яток археології, 2,5 тис. - історії, культури та монументального мистецтва) та 6,8 тис. у Луганській області. В Донецькому регіоні розміщено два курорти державного значення -Слов'яногірськ та Слов'янськ і місцевого - Маріуполь. Туризм представлений 110 готелями, 593 санаторно-курортними закладами та 197 туристичними підприємствами. У регіоні спостерігається стійка тенденція збільшення діючих туристичних фірм та зменшення кількості готелів. Для Донбасу розвиток туристичної діяльності, особливе короткострокової, має особливе значення. Це зумовлено тим, що пін і значним промисловим та густозаселеним регіоном України. засобів у Бельгії цілющі грязі озера відзначені Золотою медаллю.

Основною туристичною зоною регіону є Азовське узбережжя, із довжиною прибережної смуги - 112 км. Тут є не тільки прекрасні морські пляжі (близько 900 тис. м), але і мінеральні джерела, лікувальні грязі та сприятливі кліматичні умови, хоча інфраструктура туристичної діяльності розвинена слабо.

Карпатський регіон. В Карпатському регіоні нараховується біля 800 джерел мінеральних вод практично усіх бальнеологічних типів із експлуатаційними запасами 5893,2 м³/добу. Важливу роль у лікуванні займають запаси озокериту і торфогрязі. Цей вид ресурсів використовується на курортах Трускавця, Моршшш, Великого Любеню, Шкла і Немирова, Основне родовище прісноводних торфових

грязей - Нинівське розташовано у Львівській області, низькомінералізовані торфові гряди - у родовищах Кніселівське, Шкло, Великолюбинське, Немирівське (Львівська область); Синяцьке-(Закарпатська область); оборонське, Черченське (Івано-Франківськ; область).

Культурно-історичний потенціал Карпатського регіону представлений різноманітними пам'ятками історії і архітектури, музеями та ін.

У Карпатському рекреаційному регіоні діє 60 санаторіїв, 17 пансіонатів із лікуванням, у яких нараховується біля 25 тис. ліжок.

Найпопулярнішими курортами є Трускавець, що спеціалізується на лікуванні захворювань нирок, сечовивідних шляхів, а також організм травлення й обміну речовин. Тут щорічно обслуговується понад 300 тис. чоловік. Другим за потужністю і популярністю є курорт Моршин. У Моршині лікують захворювання нирок, жовчних шляхів, шлунково-кишкового тракту і порушення обміну речовин.

Кримський регіон. До складових ресурсного потенціалу, пов'язаного з рекреацією і туризмом, у Кримському регіоні можна віднести: ландшафтні, мінеральні, територіальні, кліматичні, історико-культурні та ін.

Рекреаційні ліси Кримського регіону складають 8,6% від загального показника по Україні.

Велике різноманіття природних умов Криму - рельєфу, клімату, гідрології і геологічної побудови викликає розмаїття і складність формування на його території підземних, зокрема мінеральних вод. На півострові є вуглекислі, сірководневі, метанові і змішаний склад газів води, азотні, слаборадонові і не газовані, а також частково теплі і гарячі води. У наші дні найбільш відомі джерела мінеральних вод у Ялті, Меласі, Саках, Євпаторії, у районі Внутрішньої гірської гряди, у степовій частині Криму. Одним з найбільш відомих мінеральних джерел Криму є Аджі-Су, іменований також джерелом Чорні води.

Культурно-історичний потенціал Кримського регіону включає понад 11,5 тисяч пам'яток історії, культури й архітектури, що належать до різних історичних епох, цивілізацій, етносів і релігій.

На сьогоднішній день Крим надає третину туристичних послуг від загального обсягу їх в Україні. Щорічно суб'єктами туристичної діяльності Кримського регіону обслуговується більше 420 тисяч осіб, 35 % з яких складають іноземні туристи.

Подільський регіон. Ландшафтні рекреаційні ресурси Поділля, доволі значні - 765,9 тис. га, що складає 9,9% від загальної кількості по Україні. В регіоні заповідано 6,9% території, в тому числі у Вінницькій - 0,7%, Тернопільській - 8,4% і Хмельницькій — 13,7% (площа ПЗФ області є найбільшою в країні). Потенціал рекреаційних ресурсів — 769,5 тис. га, що становить 19,1% від загального показника по країні в т.ч. у Вінницькій області - 290,7 тис. га, Тернопільській - 207,0, Хмельницькій - 268,2.

Культурно-історичні пам'ятки на території Поділля розміщені нерівномірно: найбільше їх збереглося в західній частині, трохи менше - в центрі і ще менше - на сході. За оцінкою історико-архітектурного потенціалу України, області Поділля займають високі позиції. Так, за кількістю цих пам'яток Тернопільська область посідає 3 місце, Вінницька -11, а Хмельницька - 15. Хронологічний діапазон пам'яток охоплює 7 століть: з XVI по XX. Найвизначнішим культурно-історичним центром регіону є Кам'янець-Подільський, який за наявністю пам'яток займає 3 місце в Україні.

В регіоні функціонує 70 оздоровчих закладів тривалого перебування, в т.ч. у Вінницькій області - 31, Тернопільській - 18, Хмельницькій - 21. Зайнято в даній сфері - 6,5 тис. осіб (5,3% до загальнодержавного показника. Найбільшими курортами регіону є курорти державного значення Хмільник і Сатанів та місцевого значення - Гусятин. У готельному господарстві Поділля нараховується 86 готелів, що становить 6,8% від показника по країні.

Поліський регіон. Площа потенційно рекреаційних територій регіону сягає 1,5 млн. га і становить 13 % всієї території Полісся.

Як за розмірами водних запасів, так і за екологічними характеристиками виділяються Шацькі озера, що знаходяться на території Шацького національного парку, який відомий не тільки водними об'єктами, але і багатими лісовими ресурсами. Туристичну цінність підвищує велика кількість розміщених на території області пам'яток археології, історії та архітектури. В регіоні знаходиться 1586 об'єктів історико-архітектурного потенціалу, що становить 11,8% до загальної їх кількості по Україні, в тому числі: у Волинській області - 29,5%, Житомирській - 3,0% Київській - 13,3%, Рівненській - 24,5%, Чернігівській - 13,7%, місті Києві - 16,0%. Хронологічний діапазон пам'яток регіону датується починаючи із XI ст. по наш час.

Факторами, що сприяють розвитку рекреаційно-туристичної діяльності у Поліському регіоні є наявність унікальних мальовничих ландшафтів та місцевостей курортно-оздоровчого типу, багатого лісового фонду, численних озер та річок, цінних мінеральних вод та лікувальних грязей. В сукупності з відповідними кліматичними умовами, ці фактори створюють сприятливі умови для організації мережі культурно-оздоровчих зон відпочинку та лікувально-оздоровчих закладів.

Придніпровський регіон. У Придніпровському регіоні нараховано 90,2 тис. га курортно-рекреаційних територій. Рекреаційний потенціал їх складається з ряду важливих видів ресурсів: мінеральні бальнеологічні води - 1346,5 тис км³/рік, морські пляжі - 6,9 км², річкові пляжі - 64 км². Взагалі з курортів Придніпровського регіону слід визначити: Запорізька область - курорти загальнодержавного значення (Бердянськ, Кирилівка, Скадовськ); Черкаська область - курорти місцевого значення (Соснівка).

Значну площу в регіоні займають природоохоронні території загальною кількістю 792. До їх складу входять: заказники - 376, пам'ятки природи - 297, парки - 58, заповідні урочища - 61. На території Черкаської області діють 6 історико-культурних заповідників, 40 державних і 300 громадських музеїв, їх експозиції повертають нам сьогодні забуті імена діячів науки та культури України.

Причорноморський регіон. У Причорноморському регіоні займають курортно-рекреаційні території 206,2 тис. га. Тут розміщена значна кількість об'єктів природно-заповідного фонду. Основними серед них є: природні заповідники (Дунайські плавні та Єланецький степ), біосферні заповідники (Чорноморський), Національний природний парк (Азово-Сивашський). Для збереження цінних видів рослин і тварин в

степовій частині Херсонської області створено заповідник Асканія-Нова, в якому науково досліджуються акліматизація та гібридизація цінних тварин.

На території Причорноморському регіоні розміщається 970 закладів оздоровлення і відпочинку, що складає 32,3% до загальнодержавної кількості, з них 188 санаторіїв і пансіонатів з лікуванням та 186 будинків і пансіонатів відпочинку, відповідно 35,0 та 64,4% усієї їх кількості в Україні.

Рекреаційно-туристичні ресурси Причорноморського регіону включають потужний архітектурно-історичний потенціал.

Слобожанський регіон. В регіоні нараховується близько 500 територій та об'єктів природно-заповідного фонду, в тому числі український степовий заповідник «Михайлівська цілина».

На Слобожанщині функціонують такі курорти державного значення: Миргород Полтавської області, Березовські мінеральні води та Рай-Оленівка Харківської. Проте, її регіоні розміщена незначна кількість оздоровчих та готельних закладів: відповідно 5,5% та 13,9% від загальної їх кількості по країні, що негативно впливає на обсяги рекреаційно-туристичної діяльності.

У Полтавській області найбільшими центрами туризму є: Полтава, Великі Сорочинці, Гадяч, Миргород, Диканька і Кременчук.

Сумська область в регіоні є найменш розвинутою в рекреаційно-туристичному відношенні, в ній виділяються лише декілька туристичних центрів: міста Суми, Глухів, Лебедин, Путивль, Тростянець.

В Харкові розроблені та відпрацьовуються туристично-екскурсійні маршрути: "Харків науковий", "Культові споруди Харкова", "Харків олімпійський", триває робота над розробкою екскурсійного маршруту "Харкову - 350 років". Тут започатковані й відбуваються національні та міжнародні конкурси на честь В. Крайнева, В.Горовиця, К.Шульженко, міжнародний конкурс виконавців на українських народних інструментах ім. Г. Хоткевича.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Євдокименко В.К. Регіональна політика розвитку туризму (Методологія формування, механізми реалізації). - Чернівці: Прут, 1996.- 288 с.
2. Любіцева О.О. Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти). — К.: Альтерпрес, 2002.-436 с.
3. Паламарчук М.М., Паламарчук О.М. Соціально-економічне макрорайонування України // Географія та основи економіки в школі. -1998.-№2. -С. 4-8.
4. Туризм в Україні - 2002: Статистичний бюлетень. — К.: Державна туристична адміністрація України, 2003. - 41 с.

Сабадош Х.

Науковий керівник – Гавришок Б. Б.

ЗАКОНОМІРНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ОСВОЄННЯ ЗЕМЕЛЬ ТЕРЕБОВЛЯНСЬКОГО РАЙОНУ

Теребовлянський район характеризується високою сільськогосподарською освоєністю і активним використанням земельних ресурсів, що зумовило комплекс екологічних проблем. В контексті здійснення земельної реформи, **актуальним** є вивчення структури сільськогосподарських угідь окремих територій і розробка заходів, щодо її оптимізації. Виявлення закономірностей у структурі сільськогосподарських угідь окремих регіонів дозволить обґрунтувати конкретні оптимізаційні заходи.

Метою даного дослідження є вивчення закономірностей сільськогосподарського використання земель Теребовлянського району.

Завдання:

- проаналізувати структуру сільськогосподарських угідь Теребовлянського району.
- виявити геопросторові закономірності сільськогосподарської освоєності, розораності, залуженості досліджуваної території.

Всі землі, що знаходяться в межах території України складають єдиний земельний фонд. В залежності від цільового призначення єдиний земельний фонд країни підрозділяють на сім категорій земель. Класифікація земель в залежності від їх цільового призначення забезпечує диференційований підхід до правового регулювання земельних відносин в рамках правового режиму земельного фонду[2, 81].

Згідно земельного кодексу України, землями сільськогосподарського призначення визнаються землі, надані або призначені для потреб сільськогосподарського виробництва. До цієї категорії належать орні угіддя, пасовища, луки, землі, які відводяться для садівництва, а також міські угіддя, що використовуються для сільськогосподарських потреб.

Сільськогосподарське землекористування за зайнятими площами є провідним у межах Теребовлянського району. Вивчення структури сільськогосподарських угідь проводилось з використанням статистичної звітності держземагенства [1]. Станом на 2013 р. сільськогосподарські угіддя займали 93701,05 га, що становить 83 % площі району. Найбільші площі земель сільськогосподарського призначення зосереджені в Ілавченській (3489,19 га), Могильницькій (3207,88 га), Дарахівській (3896,74 га), Хмелівській (3599,99 га), Кобиловолоцькій (3126,69 га) сільських радах та м. Теребовля (3461 га) .

На основі зазначених статистичних даних нами побудовано і проаналізовано картографічні моделі сільськогосподарської освоєності, розораності, залуженості тощо.